גט יבמין הוה. פי' בקונטרס שנתן לה גט לפוסלה על האחין וכתובתה על נכסי בעלה הראשון וקשה דלא היה להם להזכיר גט דלא ניתנה כתובה ליגבות כתובה מנכסי בעלה הראשון שנתארמלה הימנו: ואמר ר"י גט יבמין הוה דלאחר שנתייבמה גרשה היכם וכתובתה על נכסי בעלה הראשון ומוריש היתירא משום דקא טרחה קמי אחיו: **אבל** נשאת אין מדיירין אותה. וא"ת וילדיה א[שלא תאכל ככר זה אם נהנית משל בעלה ותאכל לאלתר בפיגמו וכן קשה בסמוך דפריך וליתוס דלמא אזלה לגבי חכם ושרי לה ולרבי אליעזר דאמר בפרק נערה המאורסה (נדרים דף עה. ועי"ש) שיכול להפר כל נדרים שעתידה לידור אחי שפיר דאיכא למיחש שמא כבר הפר לה כל מה שעתידה לידור אבל לשאר תנאי קשה וי"ל שאינה חוששת אלא בנדר שעל ידה היא עומדת באיסור כל ימיה וא"ת ונדירה בפני בעלה ויאמר לה קיים ליבי דאז אין יכול להפר כדאמר בפ' נערה המאורסה (שם דף עט.) וי"ל דחיישינן שמא יפר לה בלחש קודם שיאמר קיים ליבי וא"ת וילדיה על דעת רבים דאין לו הפרה כדאמר אמימר לקמן וי"ל דלענין נדרי אשתו אין לחלק בין ברבים בין על דעת רבים וכיון דלרב הונא ברבים יש לה הפרה ה"ס על דעת רבים דכיון שאינה תלויה בדעתה דיכול להפר אפילו בלא מרטה כך יכול להפר בלא דעת רבים וכי פריך ודלמא אזלה לגבי חכם ושרי לה הוה מצי לשנויי דמדרינן לה על דעת רבים אלא דבלאו הכי משני שפיר ועי"ל דרב הונא לית ליה דאמימר והא דאמר אמימר אפי' למאן דאמר יש לו הפרה לא קאי ארב הונא אלא אדרבנן דרבי יהודה דמתניתין דתנן (לקמן דף מה.): ר' יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר משום פריצותא שנדרה נדר שאין לו הפרה ושלא ידעו בו רבים יחזיר דלא חייש לקלקולא ורבנן פליגי ואמרי לא יחזיר משום קלקולא ולא מפלגי בין ידעו בו רבים ללא ידעו בו רבים ולא דמי דקאמר לרבנן אמו התם מי חייל עלייהו שבועה כלל משמע דלרבנן יש לו הפרה וא"ת לאמימר והא על דעת רבים אין לו הפרה א"כ ע"כ לא בכל ענין אמרי רבנן דלא יחזיר דבעל דעת רבים ליכא קלקולא א"כ ברבים נמי מנא ליה דסברי דיש לו הפרה וי"ל דברבים שהסכיר רבי יהודה אם אינה לרבנן אין לו הפרה הוו להו לרבנן לפרושי ולחלק ולומר איפכא מדר' יהודה אבל בעל דעת רבים אין לחוש דלא אייתי בה רבנן דר' יהודה נמי לא דעת רבים ועוד דבעל דעת רבים לא פסיקא להו לרבנן למתני דיחזיר דלפעמים יש היתר בעל דעת רבים כגון מדעתם של אותם רבים או לדבר מצוה ואיכא קלקולא אבל ברבים אם אינה לאין לו הפרה הוי להו למתני דיחזיר דמילתא דפסיקא היא דבשום ענין אין לו הפרה למ"ד אין לו הפרה לא שנא לדבר מצוה ולא שנא לדבר הרשות תדע דמעשה גבעונים לדבר מצוה היה: **ליחוש** דלמא אזלה לגבי חכם ושרי לה. משמע דאדרב הונא פריך אבל אי לאו דרב הונא לא הוה קשיא ליה לאמתני' ולמאי דפריסית דרב הונא פליג אאמימר אמי שפיר דאמתני' ליכא למיפרך דהא איכא לאמימר דמדרינן לה על דעת רבים אבל לרב הונא לא מצי לשנויי הכי אבל למאי דפי' דגבי חכם מודה רב הונא דאין לו הפרה בלא רב הונא הוה מצי למיפרך אמתני' וי"ל דלא מצי למיפרך אמתני' בלא רב הונא דאיכא למימר שנדיר אותה על זה הככר ותאכל לאלתר בפיגמו אבל לרב הונא דקאמר ניסת אין מדירין אותה ואין מועיל להדירה על הככר שאינה חוששת כיון דאינה באיסור כל ימיה כי לא ניסת נמי ניחוש דלמא אזלה לגבי חכם ושרי לה וא"ת בין חכם בין בעל איך יכולין להפר שלא בפני היתומים הא אמרי' בנדרים בפ' ר"א (דף סה.) דהמודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו ואיליף ממשה ומדקיהו במדין נדרת במדין לך והתיר נדרך וי"ל דבדיעבד אם הפר מופר תדע מדקמיך לדקיהו שהיה חסיד גמור על מה שהתירו לו סנהדרין שלא בפני עבודכוכבים ועוד דעשה דאין מתירין לו אלא בפניו מפרש בירושלמי דנדרים ד

אמר אמימר הלכתא אפי' למ"ד כו'. גמרא (דף טו.) גרסי' ברוב ספרים אמר אמימר הילכתא נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה ולפי גירסא זו משמע דכן הלכה דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה ולמאי דגרס נמי אפי' למ"ד כו' שלא נא לפסוק בהודר ברבים מ"מ מדפסק בעל דעת רבים לאין לו הפרה מכלל שסובר דברבים יש לו הפרה דאי אין לו כ"ש על דעת רבים ומה הולרך לפסוק הלכתא בעל דעת רבים כיון דאפילו ברבים אין לו הפרה ושלא בלשון פסק היה לו לומר אפי' למ"ד ברבים יש לו הפרה כו' אע"ג דקאמר לעיל דמדאורייתא ברבים אליבא דרב נחמן דקי"ל כוותיה בדיני ולענין דינא ע) איתמיל לענין פרעון כתובה הא פריך בתר הכי הניחא למ"ד ואיכא למימר דלמ"ד נמי קאי אמימר דרבי אמא נמי לההוא מקרי דרדקי על דעת רבים משמע דקסבר דברבים יש לו הפרה ורב יוסף דאמר בערבי פסחים (פסחים קז.) אדור ברבים דלא אישתי שיכרא משמע דקסבר דברבים אין לו הפרה לא קי"ל הכי:

אבל לדבר מצוה יש לו הפרה.

אומר ר"ת משום דמסתמא ניחא להו לרבים משום מצוה ועוד אומר ר"ת דעל דעת היינו כשאומר על דעת פלוני ופלוני אפי' שלא בפניהם אבל על דעת רבים סתם לאו כלום הוא ועל דעת יחיד אע"פ שפרט על דעתו יכול חכם להתיר: ע) **והעדים** חותמין על הגט בו'.

ר"ת מתק מספרו וי"ו מוהעדים ושמא משום דהוה משמע דר"ג תיקן וכגמרא אמר ר"ג תקנה גדולה התקינו משמע דמקודם נתקנה: **מי איכא מידי דמדאורייתא משמט שביעית ותיקן הלל דלא משמט.** השתא לא בעי רבא לשנויי אהך קושיא דהפקר ב"ד הפקר כדמשני בתר הכי משום דקשיא ליה דלא היה לו להלל לעקור שביעית שהיא דאורייתא ואע"ג דדרשינן בספרי ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך (דברים טו) ולא של אחיך בידך מכאן אמרו המלוה חכילו על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אין משמיטין מ"מ לא היה לו לעשות תקנה ללמד לעשות כן שביטל בכך השמטת כספים לעשה תורה ובקונטר' פירש דרבא קאי נמי לשנויי פרכא דהכא ודרשא דספרי עיקרא אמלוה על המשכון דמוסר שטרותיו הוי מטעם דהפקר ב"ד היה הפקר אלא דאקרא קסמיך לה: **בזמן שאתה משמט בו'.** פירש בקונטר' דהשמטת קרקע לא נהגא בנית שני דאמרי' לא נהגא שמיטה מדאורייתא והא דאמרי' בערכין (דף לב:) מנו יובלות לקדש שמיטין היינו מדרבנן וקשה לר"ת דהיה לו להניח דהיא דירושלמי ואפי' נאמר דסמיך אההיא והך דהכא מייתי משום כספים אכתי קשה ברש מועד קטן (דף ב:) דפריך חריפה וחריפה בשביעית מי שרי ומייתי הך דהכא והתם לא שייך כלל לאתויי אלא דהיא דירושלמי וגרסה לר"ת דהשמטת קרקע דהכא ודהתם לא אייתי בחריפה וחריפה אלא בשדות המחורות לבעלים ביובל והשמטת קרקע קרי ליובל ולשביעית השמטת כספים א) דשמיטה משמטת כספים ולא יובל ע) כדאמרינן בהדיא ג) בפרשת ראה אנכי ודרש לה מדבר השמיטה שמוט וה"ק בזמן שאתה משמט יובל אתה משמט שביעית כי הא דירושלמי ואר"ת דבנית שני נהג יובל דאמרינן בפרק ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) ומשמיט איל לאן על אשמתם מלמד שכולן שפחות חרופות בעלו ושפחה חרופה היינו חליה שפחה ומליה בת חורין המאורסת לעבד עברי ועבד עברי אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג כדאמר בס"פ המקדיש שדהו (ערכין דף כט.) ולא מסתבר לומר שהניחו על שבעלו שפחות חרופות בנית ראשון כדאשכחן בספ"ק דהוריות (דף ו.) שהניחו על ע"ז שעבדו בימי דקיהו דבנ"ז אשכחן דנתשדו אבל על שפחה חרופה לא אשכחן דנתשדו ועוד דהא נהג בתי ערי חומה בנית שני כדתנן במסכת ערכין (דף לא:) ומייתי לה לקמן במי שאחזו (דף עד:) בראשונה היה נעמן התקינו כו' ואמרינן נמי בסוף המקדיש שדהו (ערכין כט.) דבתי ערי חומה אין נוהגין אלא בזמן שיובל נוהג ולא תיקון הלל פרוסבול לדורו שהרי היה בזמן הבית והלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית ק' שנה (שבת טו.) אלא לאחר חורבן דהיו

אמר אמימר הלכתא אפי' למ"ד כו'. כך יאמרו לו הרי אנו מדברין אותך על דעתינו וה"מ. דאין לו הפרה: **לדבר הרשות.** שאין צריכים להפרתו לצורך דבר מצוה: **דאדריה.** שלא ילמד עוד תינוקות: **דהוה פשע בינוקי.** חובטן יותר מדאי: **לר"מ דאמר.** כפ' בתרא (לקמן פו.) עדי מסירה כדתי דקתני ר' אלעזר אומר אפילו אין עליו עדים אלא שאנתו לה בפני עדים כשר והאי קרא עלה טובה קמ"ל: **מפני תיקון העולם.** דלמא מייתי עדי מסירה ומערער בעל לומר לא גירשתיה: **מפרשי שמותיהן.** דאונן או שמעון. מעיקרא לא היו חותמים אלא אני פלוני חתמתי עד ולא היה נוקב שמו: **דהיינו כו' אם היה כתב ידו יוצא ממקום אחר כשר.** דמתוך שלא היה מפרש שמו לא היו יודעין לנקוב עדים מכירים ויודעים שיעידו על כתב ידו והיו צריכין לחזר אחר שטרות אחרים שחתימתם דומה לזו ונתקיימו בב"ד על ידי העדאת החתומים עצמן כדקי"ל בכתובות (דף כ.) אין מקיימין את השטר אלא משטר שקרא עליו ערער והומזק בב"ד: **מפני תיקון העולם.** שמאחר שיתפרשו שמותם יחזרו אחר יודעיהם ומכיריהם להעיד על כתב ידם: **נייר כורא.** ולא היה חותם שמו: **חרוסא.** ענף של דקל: **מכוסא.** וילון סתיה: **מעיקרא במאי אפקעינהו.** במה הודיעו לבריות שאלה חותמיהן. בשטרות ליכא למימר מעיקרא דהא אמרת התקינו: **בדיסקי.** שטרי שאלות ותשובות ושלומות: **אינו משמט.** מאחר שכתב פרוסבול אינו משמט חובו בשביעית: **מוסרני לכם.** את שטרותי שאתם מהיו נוגשים ואני לא אגוש. ולקמן ו) מוקי דיש כח בידם להפקיע ממונו של זה ולתן לזה במקום שיש סייג ותקנה: **והתקין הלל.** דלא תשמט ועקר דבר מן התורה: **בשביעית בזמן הזה.** והלל כרבי סבירא ליה דאמר שביעית להשמטת מלוה בזמן הזה דרבנן הוא. ואע"ג דהלל בנית שני הוה סבירא ליה לאביי דבנית שני הואיל ולא היה יובל נוהג לא נהגו שמיטין מדאורייתא ודאמרינן בערכין (דף לב:) מנו יובלות לקדש שמיטין מדרבנן קאמר. ומצאתי בתלמידי רבינו יצחק הלוי שכתב במסכת גיטין בירושלמי ז) מנין שאין השמיטה נוהגת אלא בזמן שיובל נוהג שנאמר ח) וזה דבר השמיטה שמוט אחת שמיטת יובל ואחת שמיטת שביעית. אבל בת"כ ט) דאיתי דשביעית נוהג בזמן שאין יובל נוהג ואומר אני שהוא מחלוקת: **בזמן שאי אפשר משמט קרקע.** כגון עכשיו שבטלה קדושת הארץ: **אי אפשר משמט בספים.** ואף על פי שהשמטת כספים תוכת הגוף היא ואינה תלויה בארץ יליפינן בהיקישא דלא נהגא: בירושלמי בפרקין מנין שאין שמיטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג נאמר וזה דבר השמיטה שמוט אחת שמיטת יובל ואחת שמיטת שביעית כו' ובנית שני הואיל ולא נהג יובל שלא היו כל ושביעית עליה ואמור

דמדרינן ליה ברבים הניחא למאן דאמר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה אלא למאן דאמר א) יש לו הפרה מאי איכא למימר ב) דמדרינן ליה על דעת רבים דאמר ג) אמימר ד) הלכתא אפילו למאן דאמר נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה ה) והני מילי לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה כי ההוא מקרי דרדקי דאדריה רב אחא על דעת רבים דהוה פשע בינוקי ואהדריה רבינא דלא אישתכח דדייק כוותיה: והעדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם: מפני תיקון העולם דאורייתא הוא דכתיב ו) וכתוב בספר וחתום אמר רבה לא צריכא ז) לרבי אלעזר דאמר ח) עדי מסירה כרתי ט) תקינו רבנן עדי החתימה מפני תיקון העולם דזמנין דמייתי סהדי אי נמי זימנין דאזלי למדינת הים רב יוסף אמר אפי' תימא לר' מאיר התקינו שיהא עדים מפרשין שמותיהן בגיטין מפני תיקון העולם כדתניא י) בראשונה היה כותב אני פלוני חתמתי עד אם כתב ידו יוצא ממקום אחר כשר ואם לאו פסול אמר רבן גמליאל י) תקנה גדולה התקינו ישיהיו מפרשין שמותיהן בגיטין מפני תיקון העולם ובסימנא לא והא ט) רב צייר כורא ורבי חנינא צייר חרותא רב חסדא סמך ורב הושעיא עין רבה בר רב הונא צייר מכותא שאני רבנן דבקיאין סימנייהו מעיקרא במאי אפקעינהו בדיסקי: הלל התקין פרוסבול וכו': ט) תנן התם פרוסבול אינו משמט ז) זה אחד מן הדברים שהתקין הלל הזקן שראה את העם שנמנעו מלהלוות זה את זה ועברו על מה שכתוב בתורה [2] השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו' עמד והתקין פרוסבול ח) וזה הוא גופו של פרוסבול ט) מוסרני לכם פלוני י) דיינין שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה והדיינים חותמים למטה או העדים ומי איכא מידי דמדאורייתא משמטא שביעית והתקין הלל דלא משמטא אמר אביי כ) בשביעית בזמן הזה ורבי היא דתניא כ) רבי אומר [3] וזה דבר השמיטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים בזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים ותקינו

לקמן בשלהי מסכתין ר' אלעזר אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר שאין העדים שבמקום פלוני ופלוני שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה והדיינין חותמין מלמטה או העדים:

מסורת הש"ס

א) [מכות טו. בכורות מו. ערכין כג.], ב) מכות טו:, ג) [ל"ל אלא לר"א כו' ועי' לעיל ד. תד"ה דקיימא] ונקמן סה. ד"ה רבי], ד) [לעיל ט: וש"נ], ה) [תוספתא ספ"ז], ו) ב"ב קפח: [לקמן פז:], ז) שביעית פ"י מ"ג, ח) [שם מ"ד], ט) [לעיל לב:], י) [נ"ל ופלוני דיינין], כ) מ"ק כ: קדושין לח:, ל) [ע"ב], מ) [פ"ד ה"ג], נ) [דברים טו], ס) [בהר פרשה ב ג], ע) מ"ת אמר, פ) [שיך לעיל במשנה לד:], צ) [בספרי],

תורה אור השלם

1. שְׁדוֹת בְּכַסְפָּם יִקְנוּ וְכָתוּב בַּסֵּפֶר וְחָתוּם וְהָעֵד עֵדִים בָּאָרֶץ בִּנְיָמִן וּבִסְבִיבֹתָיו וּבְעָרֵי יְהוּדָה וּבְעָרֵי הָהָר וּבְעָרֵי הַשְּׁפֵלָה וּבְעָרֵי הַנֶּגֶב כִּי אֲשִׁיב אֶת שְׁבוּתָם נְאֻם יְיָ׃
ירמיהו לב מד

2. הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לְבָבְךָ בְּלִיַּעַל לֵאמֹר קָרְבָה שְׁנַת הַשֵּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינְךָ בְּאָחִיךָ הָאֶבְיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֶל יְיָ וְהָיָה בְךָ חֵטְא׃
דברים טו ט

3. וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שְׁמוֹט כָּל בַּעַל מַשֵּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יַשֶּׁה בְּרֵעֵהוּ לֹא יִגֹּשׂ אֶת רֵעֵהוּ וְאֶת אָחִיו כִּי קָרָא שְׁמִטָּה לַיְיָ׃
דברים טו ב

גליון הש"ם

גמ' תקנה גדולה התקינו. עיין שבועות מה ע"א תד"ה גדולו: תד"ה בזמן וכו' כדאמר' בהדיא. עיין ר"ה כט ע"א תד"ה קמ"ל:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוד"ה בזמן וכו' ונראה לר"ת וכו' דשמיטה משמטת וכו'. ר"ב עי' בר"ה דף כט ע"א בתוס' ד"ה קמ"ל וכו' ושם כתבו בסה"ד לגירסי נקטה סוגיא דהתם יעו"ש ודו"ק. שוב ראיתי כירושלמי פ"ג דר"ה הל' ה דאמר ר"י משום מכמים דיובל משמט נמי כספים וא"כ י"ל קו' התוס' דר"ה הנ"ל ודו"ק:

מוסף רש"י

הובא בעמוד הקודם

תוספות רי"ד

אמר אמימר אפי' למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה ע"ד רבים אין לו הפרה פי' שאמרו אין לו תדור על דעתינו וה"מ לדבר מצוה יש לו התרה דההוא מקרי דרדקי דאדריה ר' אבא דהוה פשע בינוקי פי' היה מייסרן יותר מדאי ואהדריה רבינא דלא אשכח דדייק כותיה. והסכימו כל גאוני הישיבות שאין סומכין על זו המשנה ועל זו ההלכה ואין אלמנה נפרעת כתובתה אלא שבועה בפני ב"ד וכך הלכה רווחת בישראל: הענין חותמין על הגט מפני תיקון העולם מפני תקון העולם דאורייתא הוא דכתיב וכתוב בספר וחתום והעד עדים אמר רבא לא צריכא [אלא] לר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי ותקנו רבנן עדי חתימה דזימנין דמייתי סהדי. אי נמי דזמנין דאזלי למדינת הים פי' והכי תנן

עין משפט נר מצוה

לג) א מיי' פ"ו מהלכות שבועות הל' ח סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סימן רכח סעי' כג:
לד) ב מיי' פ"ו הל' ט: מקדש הל' ט:
לה) ג ד מיי' פ"ו הל' ט: שבועות הל' ח סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סימן רכח סעי' כא:
לו) ה ו מיי' פ"א מהל' גירושין הל' טו כד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קל: סעיף יא:
לז) ז מיי' פ"ע מהל' שמיטה הלכה טז טוש"ע ח"מ סימן סז סעיף יח:
לח) ח מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף יט:
לט) ט י מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעיף ז:

תוספות רי"ד (המשך)

חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם פי' ר' אלעזר לא בעי עדי חתימה כלל אלא עדי מסירה ואם אין שם עדי מסירה כגון שנתנו לה בינו לבינה אע"פ שיש שם עדי חתימה אינו כלום דעדי מסירה כרתי ולמה נהגו העולם לחתום עדים בגט מפני תיקון העולם שמא האשה לא תינשא עכשיו ועדי מסירה ימותו או ילכו למדינת הים וכשתבא האשה לינשא בגט זה שאינו חתום לא נאמין לה שהבעל כתבו ונתנו לה דדילמא איהי כתבת ליה אבל אם הגט חתום עדי הגט מוכיחים שהבעל כתבו וחתמו שכלא רשותו לא היו חותמים העדים ובודאי ברשות הבעל חתמוהו וכיון שעכשיו יוצא מתחת יד האשה בודאי כי הבעל נתנו לה ולא חיישינן ככל שטר מלוה דנפיק מתותיה מלוה או שטר מכר דנפיק מתותיה לוקח שמא מיד הלוה או מיד (הלוקח) [המוכר] נפל ומצאוהו המלוה והלוקח וה"ה הכא נמי לא חיישינן אלא ודאי הבעל נתנו לה וכשנתנו לה בכשרות נתנו לה בפני עדי מסירה והלכך נאמנת האשה לומר בפני פלוני ופלוני נתנו לי והלכו להם למדינת הים אבל אם מכיון שנתן לה בעלה הגט אינה מוציאה עידי מסירה אינה מגורשת דאמרינן בינו לבינה נתנו לה ובלא עדי מסירה לא מיגרשה כלל ור"י ז"ל כתב שמעי' מיהא דלא צריכים לעדי מסירה אלא היכא דליכא עדי חתימה אבל היכא דאיכא עדי חתימה סגי בלא עדי מסירה ואינו נ"ל. רב יוסף אמר אפילו תימא ר"מ דאמר עדי חתימה כרתי התקינו שיהיו מפרשים שמותיהן בגט מפני תקון העולם כדתניא בראשונה היו כותבין אני פלוני חתמתי עד אם היה כתב ידן יוצא ממקום אחר כשר ואם לאו פסול התקינו שיהו כותבים שמותיהן מפני תיקון העולם ובסימנא לא והא רב צייר כוורא ור' חנינא צייר חרותא פי' כענף של דקל רבה בר רב הונא צייר מכותא שאני רבנן דבקיני בסימנייהו ומעיקרא במאי אפקעינהו בדיסקי פי' אגרות של שאלות שלום שהיו שולחים זה לזה: הלל התקין פרוזבול וכו' תנן התם פרוזבול אינו משמט וזה אחד מן הדברים שהתקין הלל הזקן כשראה שנמנעו העם מלהלות זה את זה ועוברים על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר התקין הלל פרוזבול וזה גופו של פרוזבול מוסרני לפניכם פלוני ופלוני הדיינין

ותקינו רבנן [א]דתשמט זכר לשביעית ראה הלל שנמנעו העם מלהלוות זה את זה עמד והתקין פרוסבול ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטא שביעית ותקינו רבנן דתשמט אמר אביי שב ואל תעשה הוא רבא אמר הפקר ב"ד הפקר דאמר ר' יצחק [ב]מנין [ג]שהפקר ב"ד הפקר שנאמ' [ד]וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים כעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה [א] רבי [ב]אליעזר אמר מהכא [2]אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות וגו' וכי מה ענין ראשים אצל אבות לומר לך מה אבות מנחילין את בניהם כל מה שירצו אף ראשים מנחילין העם כל מה שירצו איבעיא להו כי התקין הלל פרוסבול לדריה הוא דתקין או דלמא לדרי עלמא נמי תקין למאי נפקא מינה לבטוליה אי אמרת לדריה הוא דתקין מבטלינן ליה אלא אי אמרת לדרי עלמא נמי תקין [ג]הא [ג]אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חברו אלא א"כ גדול הימנו ובמנין מאי ת"ש דאמר שמואל לא כתבינן פרוסבול אלא אי בבי דינא דסורא אי בבי דינא דנהרדעא ואי סלקא דעתך לדרי עלמא נמי תקין בשאר בי דינא נמי לכתבו דלמא כי תקין הלל לדרי עלמא [ד]כגון בי דינא דידיה וכרב אמי ורב אסי דאלימי לאפקועי ממונא אבל לכולי עלמא לא ת"ש דאמר שמואל הא פרוסבלא עולבנא דדייני הוא אי איישר חיל אבטליני' אבטליני' והא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חברו אלא א"כ גדול הימנו בחכמה ובמנין הכי קאמר אם איישר חיל יותר מהלל אבטליניה ורב נחמן אמר אקיימנה אקיימנה הא מיקיים וקאי הכי קאמר אימא ביה מילתא דאע"ג דלא כתוב ככתוב דמי איבעיא להו האי עולבנא לישנא דחוצפא הוא או לישנא דניחותא הוא ת"ש דאמר עולא עלובה [ד]כלה שזינתה בקרב חופתה אמר רב מרי ברה דבת שמואל מאי קרא [3]עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו אמר [ה]רבא עדיין חביבותא הוא גבן דכתיב נתן ולא כתיב הסריח תנו רבנן [ו]הנעלבין [ה]ואינן עולבים שומעין חרפתן ואין משיבין עושין מאהבה ושמחין ביסורין עליהן הכתוב אומר [4]ואוהביו כצאת השמש בגבורתו מאי פרוסבול אמר רב חסדא פרוס בולי ובוטי בולי

ולא עקר ליה בידים וכי האי גוונא מותר לעקור דבר מן התורה כגון שופר ולולב ודומיהן ביבמות בהאשה רבה (דף 5:) דלא עקירה בידים היא: **רבא אמר.** לעולם בין לרבנן דפליגי אדרבי ואמרי שביעית להשמטת מלוה בזמן הזה דאורייתא ותקין הלל דלא תשמט בין לרבי דאמר לאו דאורייתא ואמור רבנן דתשמט לא מיקרי דבר דבדבר שבממון אין כאן עקירת דבר מן התורה במקום שייג ודבר דהפקר ב"ד בממון הפקר: **יחרם כל רכושו.** באנשי כנסת הגדולה כתיב: **מה ענין ראשים אצל אבות.** הוה ליה למכתב ולאשי המטות: **כל מה שירצו.** מחלק נכסיו על פיו: **לבטוליה.** להושיב ב"ד אי אכשור דרי שלא יהו מוונעין מלהלוות לבטל את תקנת הלל שאפילו כתב פרוזבול ישמט: **לא כתבינן פרוסבול.** דלא אליס לאפקועי ממונא: **אלא בי דינא דסורא.** רב: **בי דינא דנהרדעא.** שמואל דבי אמרה שמואל להך מילתא וכי איתשיל הך שאלתא בבי מדרשא הוה בי דינא דרב אמי ורב אסי והיינו דאשי דלמא כי תקון הלל נמי לדרי עלמא לא תקון אלא כגון בי דינא דרב אמי ורב אסי: **עולבנא דדייני הוא.** לקמן מפרש לשון חוצפא שנוטלים ממון שלא כדין בחזקה: **אם איישר חיל.** אם אחזיק כח: **אבטליניה.** אלמא לאו לדרי עלמא תקון דא"כ היכי מצי שמואל למימר אבטליניה: **אימא ביה מילתא.** אושיב בית דין ואתקין דאתם מלוין יהו כמוסרין שטרותיהן לבית דין ואע"ג דלא כתב ניהו כמו שכתב: **לישנא דניחותא.** לא עשאוהו אלא לנחת הדיינים שלא יטריחו להגבות מלוותיהם לפני שביעית שלא תבא שביעית ומשמיטה הלכך אי איישר חיל אבטליניה: **עלובה.** חלופה: **שזינתה בקרב חופתה.** בעוד שכינה וישראל בסיני עשו את העגל שהרי לא נסעו מסיני עד לאחר הקמת המשכן בשנה שניה דכתיב ויהי בשנה השנית בחדש השני וגו' ויסעו בני ישראל למסעיהם ממדבר סיני (במדבר י): **מאי קרא.** דיש לדרוש עליהם כלה מזנה בחופתה: **במסבו.** בחופתו: **נרדי נתן ריחו.** בושמי עזב ריחו הטוב כמו ולא נתן סיחון את ישראל וגו' (שם כא): **עדיין חביבותא הוא גבן.** אע"פ שהזכיר קלקוליהן לא הזכיר אלא במראית חיבה דלא כתיב הסריח: **הנעלבים** גרסי'. אותן שנעלבים מיד אחרים: **ואין עולבים.** את אחרים: **עושין.** מצות מאהבת המקום ולא ליטול שכר ולא מראית פורענות: **פרוז.** תקנה:

בולי

ב"ד כו' והתם מסתמא פשט ויכולין לעמוד וי"ל דדוקא בי"מ דבר אפי' גדול אין יכול לבטל כדאשכחן בירושלמי מפני שעמדו להם בנפשותיהם כדאיתא התם דתלמידי ב"ש היו הורגין בתלמידי ב"ה ובכל דבר גדול יכול לבטל חוץ מי"ח דבר והיכא דלא פשט כגון שמן אע"ג דעמדו עליהן בנפשותיהן אפי' קטן יכול להתיר והא דקאמר וסמכו רבותינו אהא דאין גחרים גזירה על הגבור לא מייתי הוהיל ותעמא אלא משום דלא תימא הואיל והראשונים נמנו עליו לאוסרו למה נמנה הוא עליו להתירו אדרבה היה לו להמנות לאסור דאשכחן בכמה דוכתי דראשונים גזרו ולא קיבלו מנייהו ובתראי גזור וקבלו מנייהו בפ"ק דשבת (דף יד:) ובפ"ק דחולין (דף ו.) להכי קאמר דלא רצה להמנות לאסור משום דחזא דאין רוב גבור יכולין לעמוד בו ומיהו בדבר שלא תקנו שיתפשט האיסור בכל ישראל אלא במקום אחד דוקא ההיא דבפרק כל הבשר (חולין קי.) דרב איקלע לטטלופוס דאמר בקעה מגא וגדר בה גדר ואסר להו בחל וכן כל הך דפרק חולין (שבת קלט.) דשלחו ליה בני בשכר ואסר להם לפי שאינן בני תורה גדול יכול להתיר ולא קטן:

דאלימי לאפקועי ממונא. ר"ת כתב פרוסבול כי היה אומר דלא בעינן אלא ב"ד חשוב שבדור ואשכחן נמי (לקמן לז.) שהיו מקילין רבנן בדי רב אשי דמסרי מילייהו אהדדי. תנן במסכת שביעית (פ"י מ"ה) פרוסבול המוקדם כשר והמאוחר פסול ומפ' בירושלמי משום דפרוסבול אינו מועיל מה שמלוה אחר כתיבת פרוסבול אלא למה שהלוה קודם זמן הכתוב בפרוסבול ולכך מאוחר פסול דמרויח שלא כדין כל מה שהלוה אחר כתיבת פרוסבול עד זמן הכתוב בו: **דכתיב** נתן ולא כתיב הסריח. אע"ג דאית ליה למכתב לישנא מעליא מ"מ הוה מצי למכתב עוזר: אלא

דבר הקטיר לו, ואם אינו קונה, נדקה בהשכבה זו מניין, על שלו שכב (שם).

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ט מהל' שמיטה ה"ב והי"ג]:

מ ב מיי' פכ"ד מהל' סנהדרין הל' ו סמג לאוין רח עוש"ע ח"מ סי' ב:

מא ג מיי' פ"ב מהל' ממרים הל' ג סמג לאוין רח ועשין קיח:

מב ד מיי' פ"ט מהל' שמטה הל' ח סמג לאוין רעא עוש"ע ח"מ סי' סז סעי' יח:

מג ה מיי' פ"ה מהלכות דעות הל' יג [וסי"ב שם ה"ג]:

תורה אור השלם

1. וְכֹל אֲשֶׁר לֹא יָבוֹא לִשְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים כַּעֲצַת הַשָּׂרִים וְהַזְּקֵנִים יֶחֱרַם כָּל רְכוּשׁוֹ וְהוּא יִבָּדֵל מִקְּהַל הַגּוֹלָה:

עזרא י ח

2. אֵלֶּה הַנְּחָלֹת אֲשֶׁר נָחֲלוּ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן וְרָאשֵׁי הָאָבוֹת לְמַטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹרָל בְּשִׁלֹה לִפְנֵי יְיָ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיְכַלּוּ מֵחַלֵּק אֶת הָאָרֶץ:

יהושע יט נא

3. עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּמִסְבּוֹ נַרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ:

שיר השירים א יב

4. וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה:

שופטים ה לא

גליון הש"ס

גמ' הא אין ב"ד יכול. עי' יבמות ד' עט ע"ב תד"ה בימי רבי:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' ר"א אמר מהכא. ר"ב עי' לבוש עיר שושן סי' סז ס"א וס"ו ולב"ח הפקר ב"ד היה הפקר מן התורה הוא דקרא דאלה הנחלות בתורה כתיב עכ"ל וע"ע לאין זה פסוק תורה ס"א ויהושע סי' יט פסוק נ"א:

מסורת הש"ם

ב) יבמות פט: שקלים ג., **ג)** [נ"ל אלעזר], **ג)** מסכת ע"ז לו. מ"ק ג: מגילה ב. עדיות פ"פ מ"ה, **ד)** שבת פח:, **ה)** [שם איתא רב], **ו)** ב"ז שם: יומא כג.,

---

מוסף רש"י

הפקר ב"ד הפקר. וכל מילי דממונא נאו עקירה היא (יבמות פט:). **עלובה.** חלופה, דעולבנא לשנא דחלופה היא (שבת פח:). בקרב חופתה. ישראל כשעמדו בסיני ועשו העגל (שם). **נתן.** עזב ריחו הטוב לאחרים (שם). ועדיין חביבותא היא גבן. אע"פ שהמקבל מפסר בגנותנו הראה לנו לשון חבה (שם). הנעלבין ואינן עולבים. אחרים בתין עליהם ולא הן על אחרים (שם). עושין מאהבה. מאהבת המקום, ושמחין ביסורין. על עניה הנאה עליהם (שם).

מכאן שייך לעמוד הבא

יתומין אין צריכין פרוסבול. דבלאו הכי לא משמט שביעית לחוב שלהן, דאגן דייהו דיתמי אגן ורמי עלן להפוכי בזכוותייהו, הלכך שטרות שלהן כמקורים לב"ד דמי ואגן המוסר שטרותיו לב"ד אין משמיטין, חכו גופו של פרוזבול מוקרבי לבם פלוני ופלוני הדיינין (ב"ק לז.). דר"ג ובית דינו. להכי נקט ר"ג דנשיא הוה ובית דינו ב"ד משום (שם). אין כותבין פרוסבול אלא על הקרקע. ואם יש קרקע כל שהיא נלוה כותבין עליה פרוזבול אף ממוכ גדול וגוב לא תשמטנו שביעית, דכי תקון הלל פרוזבול אשעבוד קרקעות תקון, דמלוה המלויה היא (קדושין כו:). **לאשר אשם לו.** ולא כתב לאשר הלוהו, אלא לאשר אשם שלו, ואשם הוא קרן דלמרינן בהגזל (ב"ק קי.). למי שהקרן שלו (כתובות יט. וכעי"ז פסחים לא.) לאשר הקרן שלו, ולא לאשר נשה בו (כתובות פב.). **וכי מפני שאנו מדרשין.** שאנו אומרים וסבורים ואומרין מאומר לנו (לעיל יט:). **שטר העומד לגבות כגבוי דמי.** מי שיש לו שטר חוב על חבירו ושיעבד לו בו נכסיו, מוחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלוה (סוטה כה.) כלומר גדול כח השטר וכמו שמוחזק בנכסים (יבמות לח:). **והמוסר שטרותיו לבית דין.** הוא פרוזבול שהתקין הלל שכתוב בו מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שאלנה, אין משמטין. דלא קרינן ביה לא יגוש, שהרי אינו חובע כלום (מכות ג:). **מנין לבעל חוב שקונה משכון.** לכל מילי להתחייב באומנין (ב"מ פב.) כל ימי הלוואה המשכון קנוי לו ואם נאנס חייב באומנין, שאינו עליו לא כשומר חנם ולא כשומר שכר שפטורין באומנין, אלא מילו נרשותו וכשמירתו עומד (פסחים לא.). **ולך תהיה צדקה.** בהשבת הטבוח כתיב, אי אמרת קונה משכון איכא לדקה בהא שכיבה דשכב בשלמתו שהשאיל לו זה

בולי אלו עשירים דכתיב [1]ושברתי את גאון עוזכם ותני רב יוסף אלו בולאות שביהודה בוטי אלו העניים דכתיב [2]העבט תעביטנו אמר ליה רבא ללעוזא מאי פרוסבול א"ל פורסא דמילתא [6]אמר רב יהודה אמר שמואל יתומין אין צריכין פרוסבול [7]וכן תני רמי בר חמא [8]יתומין אין צריכין פרוסבול דר"ג ובית דינו אביהן של יתומין [9]תנן התם [10]אין כותבין פרוסבול אלא על הקרקע אם אין לו [11]מזכהו בתוך שדהו וכמה כל שהו וכמה כל שהו אמר רב חייא בר אשי אמר רב אפילו קלח של כרוב אמר רב יהודה אפי' [12]השאילו מקום לתנור ולכירים כותבין עליו פרוסבול איני והתני הלל אין כותבין פרוסבול אלא על עציץ נקוב בלבד נקוב אין שאינו נקוב לא אמאי והא איכא מקומו [13]לא צריכא [14] דמנח אסיכי רב אשי מקני ליה גידמא דדיקלא וכתב עליה פרוסבול רבנן דבי רב אשי [15]מסרי מיליהו להדדי רבי יונתן מסר מילי לר' חייא בר אבא אמר ליה צריכנא מידי אחרינא אמר ליה לא צריכת ת"ר [16]אין לו קרקע ולערב יש לו קרקע כותבין עליו פרוסבול לו ולערב אין להן קרקע ולחייב לו יש לו קרקע כותבין עליו פרוסבול מדרבי נתן [17]דתניא רבי נתן אומר [18]מנין לנושה בחברו מנה וחברו בחברו מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה ת"ל [3]ונתן לאשר אשם לו [19]תנן התם [20]השביעית משמטת את המלוה בין בשטר בין שלא בשטר רב ושמואל דאמרי תרוייהו [21]בשטר שטר שיש בו אחריות נכסים שלא בשטר שאין בו אחריות נכסים כל שכן מלוה על פה רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו בשטר שטר שאין בו אחריות נכסים שלא בשטר [22]מלוה על פה אבל שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט תניא כותיה דר' יוחנן ורבי שמעון בן לקיש שטר חוב משמט ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט תניא אידך [23]סיים לו שדה בהלוואתו אינו משמט ולא עוד אלא אפילו כתב כל נכסיי אחראין וערבאין לך אינו משמט קריביה דר' אסי הוה ליה ההוא שטרא דהוה כתיב ביה אחריות נכסים אתא לקמיה דר' אסי אמר ליה משמט או אינו משמט א"ל אינו משמט שבקיה ואתא לקמיה דר' יוחנן א"ל משמט אתא ר' אסי לקמיה דר' יוחנן א"ל משמט או אינו משמט אמר ליה משמט והא מר הוא דאמר אינו משמט א"ל [24] וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה א"ל והתני' כוותיה דמר א"ל דלמא ההיא בית שמאי היא [25]דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי [26]תנן התם [27]המלוה את חבירו מעות על המשכון [28]והמוסר שטרותיו לבית דין אין משמטין בשלמא מוסר שטרותיו לב"ד דתפסי להו בי דינא אלא מלוה על המשכון מאי טעמא אמר רבא משום דתפס ליה אמר ליה אביי אלא מעתה הלוהו ודר בחצרו דתפס ליה הכי נמי דלא משמט אמר ליה שאני משכון דקני ליה מדרבי יצחק [29]דאמר רבי יצחק [30]מנין לבעל חוב שקונה משכון שנאמר [4]ולך תהיה צדקה אם אינו קונה צדקה מנין מכאן לבעל חוב שקונה משכון תנן התם

המחזיר

אלא על הקרקע. משום דמלתא דשכיחא היא שמלוה למי שיש לו קרקע לפי שאין יכול לגלותו ועומדת בפניו ואע"ג דעליו נקוב יכול לגלותו לא פלוג רבנן במקרקעי והא דכתבינן לקרקע כל שהוא פי' בקונטרס משום דרלוי לגבות בו כל החוב כמעשה דקטיעא דאביי ורבינו שמואל פי' משום דקרקע כל שהוא שוה כל החוב דאין אוגאה לקרקעות וקשה דהא אמרי' (כתובות דף ק:[5]) דביטול מקח יש להם עד פלגא: **מדרבי** נתן. הלכה כר' נתן דרבא בפרק כל שעה (פסחים לא.) לא מתוקמא מלתיה אלא כרבי נתן גבי פלוגתא דלמפרע הוא גובה דאביי ורבא וקיימא לן כרבא בר מיע"ל קג"ם ור"ת בתחלה ר"ל דאין הלכה כרבי נתן ושוב חזר בו ואין להאריך כאן:

שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט. הא דאמרינן לעיל בפ"ב (דף יח.) דאונס קנס ופיתוי שזקפן במלוה משמטין ומפרש דהיינו משעת העמדה בדין אע"ג דמשעמד בדין גבי ממשעבדי כדמוכח בכמה דוכתי וכן כתובה משתפגום ומזקוף משמטת אע"ג דגבי ממשעבדי [6] מ"מ אליס טפי כשמפורש שיעבוד בשטר:

דתפים ליה. פי' בתורת משכון ודרשי' בספרי ולא של אחיך בידך: **אלא** מעתה הלוהו ודר בחצרו. אין לפרש דפריך מהלוהו אלא על חצרו מדלא נקט הלוהו ויש לו משכון בידו אלא פריך הלוהו על חצירו ודר בחצירו דאפ"ה משמט כדמוכח בפ' איזהו נשך (ב"מ דף סז:) דאמרינן האי משכנתא בחתרא דמסלקי שביעית משמטת:

שאני משכון דקני ליה מדרבי יצחק. ואם תאמר והא דר' יצחק אלא בשעת הלוואתו כדאמרינן בהאומנים (ב"מ פב.) ובשלהי פרק הדיינין (שבועות מד.) והכא המלוה על המשכון קתני דמשמע בשעת הלוואתו כדאמרי' התם והא אידי ואידי הלוהו על המשכון קתני ואין מברר לחלק בין המלוה להלוהו ועוד בפרק הזהב (ב"מ דף מח:) וכפ' הדיינין (שבועות מד:) משמע נמי דאפי' בשעת הלוואתו אינו משמט גבי מלוה על המשכון ואינו שוה אלא פלגא דקאמר דשב"ג דאינו משמט פי' מה שכנגד המשכון ורבי יהודה הנשיא סבר דמשמט משום דלא תפיס ליה אלא לזכרון דברים בעלמא והיינו ע"כ במשכון בשעת הלוואתו דשלא בשעת הלוואתו מאי דמשכן שקיל לגוביינא ואפילו הכי אם היה שוה המשכון כנגד ההלואה אינו משמט וי"ל דמסתבר ליה להש"ס מאחר דקני ליה מדרבי יצחק שלא בשעת הלוואתו אליס נמי שיעבודיה בשעת הלוואה דלא משמט דקרינן ביה ולא של אחיך בידך וכן צריך לפרש בפרק כל שעה (פסחים לא:) דמייתי דר' יצחק גבי ישראל שהלוה לעובד כוכבים על חמרו דאליס שיעבודיה אפילו בשעת הלוואתו דמיקרי שלך לעבור בבל ילאה הואיל שלא בשעת הלוואה קני לגמרי דאפילו מקבל פקדון

מעובדי

מסורת הש"ס

1) בולי וכוטי. עשיריס ועניים. עשיריס שלא יפסידו ועניים שלא יעבלו דלת בפנייסס: בולאות. עשיריס: העבט. ומי הן הלוויס עניים: לעוזא. שאינו מדבר בלשון עברי הוא לעוזא ואומו ששאל רבא היימנו זאת היה מדבר בלשון פרוזבול ופי' לו שבלשונו פרוס פורסא תקנה: אין צריכין פרוסבול. שאין שביעית משמטת חוב של אביהן המת: ר"ג ובית דינו. כלומר נשיאי ישראל שבכל דור ודור: אביהן של יתומין הן. וממונים עליהן ועל ממונם והיו שטרותיהן כמסורים לב"ד. הא דנקט רבן גמליאל שהיה בית דינו קייס ונוהג כשנשיא משנה זו והא דרמי בר חמא בריתא היא: אלא על הקרקע. אם יש קרקע לוה ולא תקנו אלא בזמן שהחוב כשאר רוב שטרות שהן נגבין מן הקרקע דהוי מלתא דשכיחא דלאמרינן בכמה דוכתי דבמילתא דלא שכיחא לא עבוד רבנן תקנתא ואע"פ שאינו שוה כל החוב כדקתני לקמיה קרקע כל שהוא האמרן אפילו אלא מחט גוהה אלא קרדום (כמעשה דקטיעא דאביי (כתובות דף לא.)): ואם אין לו. קרקע לוה: מוכהו. המלוה קרקע כל שהוא בתוך שדהו: לתנור. להניח בו תנור או כירייס המטולטלין: הא אני הלל. אמורא הוה: אלא על עציץ נקוב. שהוא מחובר וכל שכן על קרקע עצמו אם שלו היא: האילה מקומו. דהא מקומו או שלו הוא או השאילוהו לו הואיל ועצץ שלו הוא: דמנח אסיכי. על גבי יתדות ואין הקרקע שלו הלכך נקוב הוי כמחובר ושאינו נקוב אין כאן קרקע: גידמא. גזע דקל קלוף והגזע מחובר בארץ: מסרי מיליהו. בלא כתיבת פרוזבול אלא כך אמר לחברים הרי אתם בית דין וחובי מסור לכם לגבותו כל זמן שאריכה: ולחייב לו יש לו. לאדם אחר שחייב לוה זה מנה: מדרבי נתן. הוי קרקע לוי החייב לשמעון משועבד לפרוזבול של ראובן המלוה את שמעון: שיש בו אחריות נכסים. שישעבד לו קרקעותיו: אינו משמט. לגבוי דמי וכמו שהקרקעות בחזקת המלוה הן וגבויות ממש ואין כאן חוב: סיים לו. הלוה למלוה: שדה אחת בהלוואתו. יחדה לו לגבות הימנה: סיים. הראה בסימניה ובמגריה לגבוי ממש דמי: אפילו כתב כל נכסיי אחראין. אלא דמי לגבוי כל כך כסיים אפ"ה אינו משמט: קריביה דרבי אסי. הוא היה המלוה: מדמין. נראה בעיינו וכמדומין אנו כן ולא שמענו מרבותינו: נעשה מעשה. לחולין ממונו בדיה: דנים שמאי במסכת סוטה (דף כה.) מתו בעליהן עד שלא שמו בית שמאי אומרים נוטלות כתובתן ולא שוות כו': העומד לגבות. מאחר שטר כשר הוא והקרקע משועבד בו: דתפסי להו בי דינא. והפקרן הפקר וגבי מלוה לא קרינן ביה לא יגוש [31]: דתפיס ליה. ואינו נוגשו ומוציאו כלום: שאני משכון. דמטולטלי: דקני ליה. למלוה ואם אבד חייב באחריותו הלכך כגבוי ממי דמי לענין שביעית:

המחזיר

2) בולי וכוטי. עשיריס ועניים. עשיריס שלא יפסידו ועניים שלא יעבלו דלת בפנייסס: בולאות. עשיריס: העבט. ומי הן הלוויס עניים: לעוזא. שאינו מדבר בלשון עברי הוא לעוזא ואומו ששאל רבא היימנו זאת היה מדבר בלשון פרוזבול ופי' לו שבלשונו פרוס פורסא תקנה: אין צריכין פרוסבול. שאין שביעית משמטת חוב של אביהן המת: ר"ג ובית דינו. כלומר נשיאי ישראל שבכל דור ודור: אביהן של יתומין הן. וממונים עליהן ועל ממונם והיו שטרותיהן כמסורים לב"ד. הא דנקט רבן גמליאל שהיה בית דינו קייס ונוהג כשנשיא משנה זו והא דרמי בר חמא בריתא היא: אלא על הקרקע. אם יש קרקע לוה ולא תקנו אלא בזמן שהחוב כשאר רוב שטרות שהן נגבין מן הקרקע דהוי מלתא דשכיחא דלאמרינן בכמה דוכתי דבמילתא דלא שכיחא לא עבוד רבנן תקנתא ואע"פ שאינו שוה כל החוב כדקתני לקמיה קרקע כל שהוא האמרן אפילו אלא מחט גוהה אלא קרדום (כמעשה דקטיעא דאביי (כתובות דף לא.)): ואם אין לו. קרקע לוה: מוכהו. המלוה קרקע כל שהוא בתוך שדהו: לתנור. להניח בו תנור או כירייס המטולטלין: הא אני הלל. אמורא הוה: אלא על עציץ נקוב. שהוא מחובר וכל שכן על קרקע עצמו אם שלו היא: האילה מקומו. דהא מקומו או שלו הוא או השאילוהו לו הואיל ועצץ שלו הוא: דמנח אסיכי. על גבי יתדות ואין הקרקע שלו הלכך נקוב הוי כמחובר ושאינו נקוב אין כאן קרקע: גידמא. גזע דקל קלוף והגזע מחובר בארץ: מסרי מיליהו. בלא כתיבת פרוזבול אלא כך אמר לחברים הרי אתם בית דין וחובי מסור לכם לגבותו כל זמן שאריכה: ולחייב לו יש לו. לאדם אחר שחייב לוה זה מנה: מדרבי נתן. הוי קרקע לוי החייב לשמעון משועבד לפרוזבול של ראובן המלוה את שמעון: שיש בו אחריות נכסים. שישעבד לו קרקעותיו: אינו משמט. לגבוי דמי וכמו שהקרקעות בחזקת המלוה הן וגבויות ממש ואין כאן חוב: סיים לו. הלוה למלוה: שדה אחת בהלוואתו. יחדה לו לגבות הימנה: סיים. הראה בסימניה ובמגריה לגבוי ממש דמי: אפילו כתב כל נכסיי אחראין. אלא דמי לגבוי כל כך כסיים אפ"ה אינו משמט: קריביה דרבי אסי. הוא היה המלוה: מדמין. נראה בעיינו וכמדומין אנו כן ולא שמענו מרבותינו: נעשה מעשה. לחולין ממונו בדיה: דנים שמאי במסכת סוטה (דף כה.) מתו בעליהן עד שלא שמו בית שמאי אומרים נוטלות כתובתן ולא שוות כו': העומד לגבות. מאחר שטר כשר הוא והקרקע משועבד בו: דתפסי להו בי דינא. והפקרן הפקר וגבי מלוה לא קרינן ביה לא יגוש [31]: דתפיס ליה. ואינו נוגשו ומוציאו כלום: שאני משכון. דמטולטלי: דקני ליה. למלוה ואם אבד חייב באחריותו הלכך כגבוי ממי דמי לענין שביעית:

3) ונתן לאשר אשם לו. ע"ס בתוס' ד"ה אין לריכין), 4) שביעית פ"י מ"ז, ד) פסחים לא. קדושין טו. כתובות יט. פב. ב"ק ט:, ה) שביעית פ"י מ"ח, ו) [ע' תוס' שבועות לז: ד"ה ואין], ז) [לעיל יט.], ח) כתובות לח: פסחים לא: ב"מ פב. שבועות מד. קדושין מ:, ט) [שיך לדף לו:], י) [לעיל ל:], יא) [בבריס טו], יב) [ע' תוס' ב"מ נז. ד"ה אמר ר"נ],

תורה אור השלם

1. וְשָׁבַרְתִּי אֶת גְּאוֹן עֻזְּכֶם וְנָתַתִּי אֶת שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאֶת אַרְצְכֶם כַּנְּחֻשָּׁה:
ויקרא כו יט
2. כִּי פָתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ וְהַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ דֵּי מַחְסֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ:
דברים טו ח
3. וְהִתְוַדּוּ אֵת חֲטָאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהֵשִׁיב אֶת אַשְׁמָתוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשִׁתָיו יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ:
במדבר ה ז
4. הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֲבוֹט כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרֲכֶךָ וּלְךָ תִהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ:
דברים כד יג

גליון הש"ם

גמ' רבנן אסיב. עיין לעיל דף ז ע"ב תד"ה דלמא: שם וכי מפני שאנו מדמין. לעיל יט ע"ל: תוס' ד"ה שטר שיש בו וכו' מ"מ אלים שפי. עיין שבועות דף לז ע"ב תד"ה ואין מביאין:

מוסף רש"י

הובא בעמוד הקודם

תוספות רי"ד

אמר רב יהודה אמר רב יתומים אין צריכין פרוזבול וכן תני רמי בר חמא יתומים אין צריכין פרוזבול 6) אלא על הקרקע ואם אין לו קרקע מזכהו בתוך שדהו כל שהוא פי' אם אין לו קרקע ללוה מזכהו המלוה בתוך שדהו מתנה כל שהוא וסומכין עליו לכתוב לו פרוזבול וכמה כל שהוא אמר חייא בר רב אשי אמר רב אפילו קלח של כרוב: אמר רב יהודה השאילו מקום לתנור או לכירה כותבין עליו פרוזבול: רב אשי מקני ליה גידמא דדיקלא פי' דקל קצרן מחובר לקרקע וכתב עליה פרוזבול: רבנן דבי רב אשי מסרי מיליהו להדדי פי' כל א' אומר לחבירו הריני מוסר לכם שטרותיי דהיו גובים אותם בשביעית. ואע"ג דרב אשי הוה בבבל ואין שביעית נוהגת בחוצה לארץ ואפילו מדרבנן כדאמרי' הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל והניחום כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית דאלמא אין שביעית נוהגת בח"ל אפ"ה השמטת כספים נוהגת שהיא חובת הגוף 7) דלא ס"ל בר' דמקיש השמטת כספים להשמט' קרקעות 8) ואפילו

מד א מי' פ"ע מהל' שמטה הל' כד סמג לאוין רעח עוש"ע ח"מ סימן סז סעיף כח:
מה ב ג מי' שם שם הל' יט עוש"ע שם סעיף כב:
מו ד מי' שם עוש"ע שם סעי' כג:
מז ה מי' שם עוש"ע שם סעי' כב:
מח ו מי' שם הל' מ עוש"ע שם סעי' כ:
מט ז מי' שם הל' כ עוש"ע שם סעי' כב:
נ ח מי' פ"ב מהל' מלוה הל' ו סמג עשין לד עור ש"ע ח"מ סימן פו סעי' ח:
נא ט י כ מי' פ"ע מהל' שמטה הל' ו סמג לאוין רעח עוש"ע ח"מ סימן סז סעיף ב:
נב ל מי' שם הל' יד עוש"ע שם סעי' יב:
נג מ מי' שם הל' עו עוש"ע שם סעי' יח:
נד נ מי' פ"י מהלכות שכירות הל' ח [ופ"ה מהל' מלוה הכ"ג] סמג עשין לד עוש"ע ח"מ סי' עב סעיף ב:

תוספות רי"ד (המשך)

בזמן שאתה משמט כספים אתה משמט קרקע אלא כרבנן דלא מקשי: ר' יוחנן מסר מיליה לר' חייא בר אבא א"ל מי צריכנא מידי אחרינא א"ל לא. פי' צריך אני לכתוב פרוזבול וא"ל איגך צריך די לך שמסרת שטרותיך לפנינו בדברים בעלמא: ת"ר אין לו קרקע ללוה ולערב יש לו קרקע 7) כותבין עליו פרוזבול מדר' נתן דתניא ר' נתן אומר מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאים מזה ונותנים לזה שנאמר ונתן לאשר אשם לו: תנן התם שביעית משמטת את המלוה בשטר ושלא בשטר רב ושמואל דאמרי תרוייהו בשטר שטר שיש בו אחריות נכסים ושלא בשטר שאין בו אחריות נכסים 8) ושלא בשטר מלוה על פה אבל יש בו אחריות נכסים אינו משמט פי' דכמאן דגבוי דמי. תניא כותיה דר' יוחנן ור"ל ש"ח משמט ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט: תניא אידך סיים לו שדה בהלוואתו אינו משמט ולא עוד אפי' כתב לו כל נכסיי אחראין וערבאין לך אינו משמט. קריביה דר' אסי הוה ליה ההוא שטרא דהוה ביה אחריות נכסים אתא לקמיה דר' אסי א"ל אינו משמט 1) א"ל וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה א"ל והתניא כותיה דמר אמר דלמא ב"ש הוא

6) חסר כאן וא"ל תנן התם אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע וכו': 3) עי' קדושין דף לח ע"ב ופע"ג: 9) ל"ל דמזמן שלא לאתה משמט קרקע לי אתה משמט כספים אלא כרבנן דלא מקשי: 7) חסר כאן וא"ל כותבין עליו פרוזבול לו ולערב אין להן קרקע ולחייב לו יש לו קרקע כותבין עליו וכו': 8) חסר וא"ל ר"י וכ"ל דאמרי תרוייהו בשטר שטר שאין בו אחריות נכסים ושלא בשטר וכו': 1) חסר כאן שוה לאתה וא"ל אתה רב אסי לקמיה דר"י א"ל משמט והא מר הוא דאמר אינו משמט